

FORSLAG TIL AVLSPLAN FOR NORLANDSHEST/LYNGSHEST

Endringsforslag ferdig utarbeidet 10.08.13

Vedtatt av landslaget xx.xx.xxxx

Stadfestet av Norsk Hestesenter xx.xx.xxxx

Innhold

Overordna avlsmålsetning for nordlandshest/lyngshest.....	5
Stambokføring:.....	5
Inndeling av stambok for nordlandshest/lyngshest	5
Avlsmålet for nordlandshest/lyngshest	6
Opprinnelse:	7
Stamfedre.....	7
Rasebeskrivelse for nordlandshest/lyngshest	9
Utvalg av hingster – kåring	11
Kåringsbestemmelser	11
Obligatoriske visninger	11
Frivillig visning (klasse 1a eller åpen klasse)	12
Eksteriørbedømmelse, veterinærundersøkelse, bruksprøve på utstilling og avkomsvurdering.	12
Avkomsinformasjon	13
Bruks-/lynnetest	14
Hingster med avkomsgruppe.....	15
Bruk av egen ukåra hingst på egne hopper	15
Bruk av embryo og kunstig semin (KS).....	15
Rangering av hopper	15
Avkomsvurdering	15
Avlsregulerende tiltak	16
Begrensing av spredning av diskvalifiserende lidelser.....	16
Hoppe- og vallakutstillinger.....	17
Unghestskue	17
Offisielle utstillingsklasse for vallaker	17
Individregistrering og utgivelse av stambok	17
Annen økonomisk støtte til avlsarbeid	17
Oppfølging av avlsplanen.....	18
Avlsråd	18
Instrukser for kåringsnemnd og dommere.....	18
Klagebehandling.....	18

Vedlegg 1	19
Fra Stambok nr 1.	19
Vedlegg 2	20
Avskrift fra statskonsulent Hans Tilrem som har stått på trykk i Våre Hester. Lyngshesten (nordlandshesten).....	20
Vedlegg 3	22
Gjengivelse av skriv fra 1942:.....	22
Vedlegg 4:	24
Avskrift fra Vesteraalens avis 22.11. 1947.....	24
Vår landsdels gamle hesterase skal gjenreises.	24
Vedlegg 5	27
ASD (= Anterior Segment Dysgenesis).....	27

Overordna avlsmålsetning for nordlandshest/lyngshest

Landslaget for nordlandshest/lyngshest har som formål gjennom reinrasa avl å fremme rasens særpreg som en robust, vakker og attraktiv norsk hest med allsidige bruksegenskaper og godt gemytt. Nordlandshest/lyngshesten er en levende representant for den nordnorske kulturarven, og vi har i dag et ansvar for å ta vare på denne hesten samtidig som vi skal sikre dens posisjon i framtidens norske hestekultur.

Avlsplanen skal medvirke til et for rasen og brukerne tjenlig og forutsigbart avlsarbeid. Avlsplanen skal sikre en langsiktig forvaltning av populasjonen og ta i bruk de virkemidler som til enhver tid vil være nødvendig for å ha kontroll på innavlssituasjonen og helsetilstanden.

I en liten hestepopulasjon vil bestanden være ekstra sårbar for helsemessige avvik og tap av rasetype, det er derfor særdeles viktig å kunne sette inn tiltak tidlig for å sikre god helse og drive målretta avl for å ivareta det typiske ved rasen.

Nordlandshest/lyngshest i utlandet

Avlsplanen vil til enhver tid være gjeldende for alle individer av rasen, uavhengig av bostedsland.

Stambokføring:

Den første stamboka for Nordlandshest/lyngshest ble utgitt i 1969 av Statens Stambokkontor, som hørte til under Landbruksdepartementet. Stamboka inneholdt 18 hingster født til og med 1965 og 57 hopper født til og med 1963. Fram til i 1989 var stamboka en elitestambok der bare premierte og kåra hester ble ført inn. Fra 1990 frem til 2013 var stamboka en registreringstambok som omfattet alle registrerbare hester av rasen.

Fra og med 2014 vil stamboka bli delt inn i 4 avdelinger, som beskrevet under inndeling av stambok for nordlandshest/lyngshest.

Stambokførende myndighet er Norsk Hestesenter.

Inndeling av stambok for nordlandshest/lyngshest

Hoved/elitestambok

Individ født inn i A-registeret kan komme i elitestamboka når det oppnår premiegrad, dvs. 1., 2., 3. pr.

A-register / rødt pass

Et av følgende punkt må være oppfylt:

- Far kåret/premiert – mor i A-register
- Far kåret/premiert – mor i B-register med 3 godkjente generasjoner

I tillegg må:

Individet være DNA-testet mot registrerte nordlands/lyngshestforeldre.

B-register / blått pass

Et av følgende punkt må være oppfylt:

- Far premiært/kåret – mor i B-register, mindre enn 4 godkjente generasjoner.
- Far premiært/kåret – mor i C-register.

I tillegg må:

Individet være DNA-testet mot registrerte nordlands/lyngshestforeldre

C-register / hvitt pass

Hesten er enten:

- Etter ukåra far.

Eller:

Typegodkjent hoppe.

I tillegg må:

Individet være DNA-testet mot registrerte nordlands/lyngshestforeldre

Opprykk i stambokinndeling

Fra C-register:

Ingen opprykk for aktuelt individ. Avkom under C-hoppe kan registreres i B-register om far er premiært/kåret.

Fra B-register:

Ved godkjent bedekning og nødvendige godkjente generasjoner kan individet premieres og dermed rykke opp til A-register.

Fra A-register:

Far er premiært/kåret og individet selv premieres.

Avlsmålet for nordlandshest/lyngshest

Nordlandshest/lyngshest skal ha et rasetypisk preg, et funksjonelt eksteriør, allsidige bruksegenskaper og godt lynne.

I avlsmålet vektlegges egenskapene som vist nedenfor.

Egenskap Vektlegging i %

-
- Eksteriør 50 %
 - Bruksegenskaper 30 %
 - Lynne 10 %
 - Helse 10 %
-

Forhold som vektlegges for å forbedre egenskaper i avlsmålet

Eksteriør (50%)

bedømmes etter følgende kriterier:

- Rasetype og preg
- Kroppsbygning, muskulatur

- Beinkvalitet, beinstilling
- Bevegelser i skritt og trav
- Helhetsinntrykk ved beskrivelse

Bruksegenskaper 30%

som vektlegges i avlsarbeidet, er:

- Allsidighet
- Samarbeidsevne
- Arbeidsvilje

Eksteriør kan vektes for de enkelte punktene i samråd med Landslaget for Nordlandshest-Lyngshest og kåringsnemnda for rasen ut fra spesielle utfordringer som kan oppstå.

Bruksegenskapene tas hensyn til gjennom bruksprøver på utstillingene, gjennom obligatorisk brukstest for kåra hingster og/eller resultater fra konkurranser i regi av NRYF eller Landslaget for nordlands/lyngshest. Når det gjelder innhold og reglement for bruksprøver på offentlige utstillinger, henvises det til *gjeldende bruksprøvereglement fra Norsk Hestesenter*.

Utvida bruksprøver på stasjon er omtalt nærmere i avsnittet ”*Bruks-/ lynnertest*”.

Lynne (10%)

Lynne vurderes av eksteriørdommere, bruksprøvedommere og utstillingsveterinær. For hingster 5 år og eldre vurderes også lynne på brukstest.

Helse (10%)

vurderes på bakgrunn av veterinære anmerkninger.

Opprinnelse:

Nordlandshest/lyngshest er en av de fire nasjonale hesteraser av gammel opprinnelse. Den første, kjente og dokumenterte utstilling hvor lyngshest var stilt, var i 1898 på Lyngseidet i Troms. På 1930 tallet ble det satt i gang organisert avl av rasen. Da var populasjonen lokalisert til de nordligste fylker med hovedtyngde langs Lyngenfjorden i Troms.

Stamfedre

I dagens populasjon av rasen er det tre hingster som regnes som stamfedre:

Rimfakse 2

Rimfakse 2 ble født i 1935 på Karnes ved Lyngseidet.

Han ble solgt i 1937 til Kjellmoen i Målselv hvor han ble brukt som gårds/arbeidshest.

I 1939 ble det avholdt utstilling i Manndalen i Kåfjord, der ble det vist en stor gruppe hopper av rasen. Lyngshesten var nå registrert som en egen rase. I etterkant av den positive oppdagelsen av denne gruppen med reinrasede hopper bidro staten ved å kjøpe inn en hingst

til disse hoppene. Høsten 1939 ble Rimfakse, som fremdeles var hingst, kjøpt inn og plassert hos förvert i Kåfjord.

Under andre verdenskrig ble Rimfakse 2 rekvirert av tyskerne på lik linje med mange andre hester rundt om i landet. På grunn av stor belastning og uvørent bruk i krigens siste fase måtte Rimfakse 2, som hadde skader i beina, avlives i 1945.

Rimfakse 2, som var rasens første statseide hingst, ble heldigvis mye brukt før 1944 og fikk 3 premierte sønner og 6 premierte hopper etter seg. Disse har vært betydelig for videre avl og redningsarbeid for rasen.

Bamse 9

Bamse 9 var en rød hingst født 1945. Han ble solgt som føll ved salg av tyskerhester i Harstad etter andre verdenskrig sammen med mora Lenda. Faren til Bamse er ukjent.

Bamse fikk bare et avkom, den skimla avlshingsten Monar 13 født hos Christen Klefstad som igjen ble far til avlshingstene Blåmann 16, Gullfaks 17 og Bøen 18.

Viri 97 (Finsk småhest)

På slutten av 1970 tallet oppdaget man i Troms visse tegn til innavlsproblemer hos rasen. Det ble registrert hyppige tilfeller av kryptorkisme (klapphingst) hos hingster i distriktet. Kryptorkisme er en diskvalifiserende lidelse hos alle hesteraser.

«Alslaget vurderte dette forholdet som alvorlig, og man anså det som nødvendig å utvide avlsmaterialet. Dessuten kunne man ønske noe bedre bevegelse på enkelte av hestene. Gjennom generasjoner har Nord-Troms hatt en sterk samhandling med Finland, og det falt derfor naturlig å rette blikket over grensa. Saken ble tatt opp med Troms Landbrukskontor som ble en samarbeidspartner i den videre prosessen. Gjennom kontakt med finlenderne hadde man fått kjennskap til en rød 1.premiehingst av rasen finsk småhest (pienhevonon) nær Kuopio. Rasen har vært godkjent som egen rase i Finland siden 1974. En delegasjon på 7 personer dro i november 1979 over for å se på hingsten som var Viri, med stamboknr 522-72P, 13 år gammel. Beskrivelsen av hingsten var rød med lys man, stangmål 142 cm og bandmål 152 cm, pipe 19 cm. Rene og tørre bein, gode hover og meget fine bevegelser. Gemyttet virket godt. Kjøreprøven ga de beste resultater. «Hesten var meget snill og lot seg uten problemer handtere også av ukjente personer», forteller Norma Deilet som også var med i delegasjonen. Den 14.11.1979 søkte Troms landbrukskontor om tillatelse fra Landbruksdepartementet til å importere hingsten. Den 12. desember samme år ble Viri hentet over til Norge av Bernt Løvlid og Jan Solheim, og ble senere kåret som Viri 97. Hingsten ble stasjonert i Lyngen i årene fra 1979 til 1981.» (Vatne 1994/2006: 60-62)

Viri 97 ble brukt i 4 avlsesonger fra 1980 til 1983. Det ble totalt 29 føll etter hingsten. Av disse ble det 11 hopper og 7 kårede sønner som førte avlsarbeidet videre.

Viri 97 ble avlivet i 1985. Kilde: Vatne Elling, Lyngshesten(Nordlandshesten) Historie og kultur i nord. 1994/2006

Status for rasen

Nordlandshest/lyngshest er inkludert på FAOs liste over utrydningstruede raser med status ”Kritisk” (FAO, 2013), men på grunn av begrenset genmateriale og et ønske om å bevare rasens særpreg uten innkryssing av andre raser, kreves strukturert og målbevisst avlsarbeid for å ivareta en sunn og bærekraftig poulasjon.

Rasebeskrivelse for nordlandshest/lyngshest

Bruksområde:

Nordlandshest/lyngshest har alltid hatt et allsidig bruksområde. Hesten var tidligere brukt til all slags gårdsarbeid og som skyss- og ridehest.

Den er en allsidig hest som kan brukes av alle i familien da den er høvelig i størrelse og lynne. Hesten er godt egna for bruk i alle vanlige disipliner innenfor ridning og kjøring, og er også godt egna til turridding og kløving da den er stø på foten og fornuftig i vanskelig terreng. Nordlandshest/lyngshesten har en framdrift og et trav som gjør den godt egna som ponnitruver, samtidig som den har et lynne og en framferd som gjør den til en utmerka terapihest.

Arbeidsviljen og pågangsmotet til nordlands/lyngshesten gjør den velegna til bruk i rideskoler der det kreves at hesten viser tålmodighet med uerfarne ryttere samtidig som den har kapasitet til å gi utfordringer for de mer erfarne rytterne.

Rasetype og preg:

Nordlandshest/lyngshest skal være en harmonisk hest, vise utstråling og vitalitet samt ha godt lynne. Innen rasen finner man en viss variasjon i typer, fra de lettbygde til de litt tyngre individer. Hesten skal være lett gjenkjennelig i både rasetype og kjønnspreg, der farge, hode, avtegn og individets størrelse er viktig for fenotypen, og vil bli tillagt stor vekt ved helhetsvurdering.

Om sommeren har den kort, blankt hårlag, om vinteren kraftig pels. Lite hovskjegg er rasetyrisk.

Høyde:

Stangmål manke varierer normalt mellom 125 og 145 cm, med hovedtyngden mellom 130 og 140 cm. 3 års hingster som kåres bør ligge innenfor hovedtyngden, men dette er ikke noe absolutt krav. Høyden vurderes som en del av helhetsinntrykket.

Farge og avtegn:

De vanlige fargene på nordlands/lyngshest var fra gammelt av rød, brun og svart, samt skimmelvarianter av disse (Jamfør vedlegg 2 og 4). Følgende farger er tillatt: Rød, brun, svart, gul, borket, sølvbrun, sølvsvart, sølvborket og alle avblekbare skimmelvarianter av disse. Blåøyd hvite individer kan ikke premieres eller kåres. Disse er ikke ønskelig i avlen da de på sikt kan endre hvilke farger som vil dominere i populasjonen, og dette vil avvike fra det som var vanlig i rasen. Store avtegn på hode og over 1/3 opp på pipa på bakbein er ikke ønskelig. Med store avtegn på hode menes bles som går utover øyepartiet, samt kubles. Vanlige avtegn

er stjerne og bles, jamfør stambok 1 fra 1969.

Glassøyd/ringøyd og avtegn på kropp og alle avtegn på hud over hoven på frambein er diskvalifiserende.

ASD- og sølvgen.

Blant de norske rasene er det kun nordlandshest/lyngshest som har sølvfarger og er bærere av sølvgen. Sølvgen er knyttet til en øyelidelse, ASD, og dette skal tas hensyn til i forbindelse med avl. Se ellers vedlegg nr 5.

Hode og hals:

Lett, pent hode med passelig pannebredde og uttrykksfulle øyne. Neseryggen skal være tilnærmet rett, og ikke for lang. Hodet skal harmonere med hals/kropp. Halsen skal være vel ansatt. Det er ønskelig med god lengde på hals, en godt muskelsatt nakke og markert overgang hode/hals, uten underhals.

Kropp:

Harmonisk godt muskelsatt kropp med god manke, passe bredde og god dybde. Sterk i rygg og lendeparti. Kryss og lår har gode vinkler og skal være godt muskelsatt. Krysset bør ha god lengde og skal være noe hellende.

Bein:

Rasen preges av sterke, hardføre bein og høver av god kvalitet. Beina skal være tørre og velstilte med god pipebredde og markerte ledd. Overarmen er godt muskelsatt. Bakbein skal ha godt utviklet muskulatur i underlår. Hasene skal ha gode vinkler og ikke være markert retthaset.

Bevegelser:

Bevegelsene skal være veivinnende, lette, ledige og korrekte med god takt. Bevegelsene skal også være gjennomgripende. Det vil si god bruk av alle ledd og bevegelse i overlinja i alle gangarter.

Lynne:

Rasen har et allsidig avlsmål og lynnet skal gjenspeile dette. Det krever en robust, ærlig, pålitelig og livlig hest som har god tilpasningsevne til aktuelle bruksområder.

Helse:

Rasen har generelt god helse, men man må være spesielt oppmerksom på avvik og diskvalifiserende lidelser da nordlandshest/lyngshest er en liten og sårbar populasjon.

Lynne

bedømmes under bruksprøvetest og under bruksprøver på utstilling. Videre vurderes hestenes opptreden og vesen på utstilling. Lynne skal beskrives og evalueres av eksteriørdommere, bruksprøvedommere og veterinær når denne er tilstede.

Avlsorganisasjon:

Landslaget for nordlandshest/lyngshest

Utvalg av hingster – kåring

I avlsdyrutvalget legges størst vekt på hingster, siden det er på hanndyrsiden en kan foreta det viktigste og strengeste utvalget. Utvalget av hingster til avl baseres på individbedømming (kåring).

Individbedømming skal gi grunnlag for å velge ut avlsdyr med de best ønskelige egenskaper i tråd med avlsmålet, samt gi muligheten til å påvise defekter som diskvalifiserer for bruk i avlen.

På grunn av begrenset genmateriale og et ønske om å bevare rasens særpreg uten innkryssing av andre raser, kan individer med sjelden eller lite utbredt avstamning vurderes særskilt. Kriterier for kåring er først og fremst at individet er uten diskvalifiserende lidelser, har bra rasetype/preg og tilfredsstillende beinkvalitet.

Kåringsbestemmelser

Utstillingsrett

En hingst har utstillingsrett og kan kåres/premieres hvis den er registrert i rasens A-register.

Utenlandske hingster som vises til kåring, må fylle de krav til avstamning som gjelder for oppføring i A-register for norske nordlandshester/lyngshester.

Kåring/premiering

Kåring/premiering gjennomføres av oppnevnt kåringsnemnd på kunngjort offentlig utstilling.

Kåring/premiering utføres i henhold til gjeldende avlsplan og retningslinjer for kåring og kåringsnemnder. Retningslinjene er spesifisert nærmere i [Forskrift om godkjente \(reinavla/registrerte\) dyr av hestefamilien](#).

Obligatoriske visninger

Førstegangs individbedømmelse

En hingst kan møte til førstegangs kåring som 3 åring. Ved kåring gjennomføres en individbedømming hvor en vektlegger egenskaper definert i avlsmålet.

Hingsten kan oppnå kåringsgrad, med mulighet for kvalitetsrangering. Kåringsgrad kvalifiserer til avlsbruk i 2 år for klasse 3 og 1 år for klasse 2b og 1b.

Andregangs individbedømmelse

En kåra hingst skal møte til ny individbedømmelse etter gjennomført brukstest. Den stilles da i klasse 2a (se gjeldende *utstillingsreglement*).

De premiegradene hingstene kan få er 1., 2., 3. eller 0.premie, og de kan også rangeres etter kvalitet. [Hingster som ikke stiller i klasse 2a til andregangs individbedømmelse med godkjent brukstest, kan ikke samme år stille til ny ordinær kåring i klasse 2b.](#)

Avvik fra ordinært kåringsforløp

Hingster som ikke stiller til andregangsbedømmelse mister automatisk avlsgodkjenninga fram til den har gjennomført brukstest og eventuelt blir premiert ved påfølgende utstilling.

Utvalgsmodell for hingster er vist i **figur 1.** – **dersom denne skal være med må den justeres etter ny modell.**

Frivillig visning (klasse 1a eller åpen klasse)

Hingster som innehar premiegrad kan møte for ny vurdering dersom eieren ønsker dette. Dersom hingsten vises i klasse 1a gjennomgår den individbedømmelse og helseundersøkelse. Hingsten kan oppnå 1., 2., 3. eller 0. premie og resultatet er meritterende.

For hingster som skal vises i åpen klasse, se senere avsnitt "*Åpen klasse*"

Innmelder må selv opplyse om hvilken klasse hingsten skal stilles i ved innmelding.

Eksteriørbedømmelse, veterinærundersøkelse, bruksprøve på utstilling og avkomsvurdering

Individbedømmelse

Ved individbedømming gjennomgår hingsten en eksteriørbedømmelse, veterinærundersøkelse og bruksprøve.

Resultatene fra bedømmelsene av eksteriør, bruksegenskaper, lynne, helse og holdbarhet skal vurderes i henhold til vektleggingen av de ulike egenskapene, og gi grunnlag for kåringsavgjørelsen. Kravene til egenskapene i avlsmålet må tilfredstilles hver for seg. Holder ikke eksteriøret mål, kan ikke hingsten kåres uansett hvor gode bruksegenskaper den har. Har han ikke godkjente bruksprøver, kan han ikke kåres uansett hvor godt/korrekt eksteriøret er. Det samme gjelder for lynne og helse.

Veterinærundersøkelse

Hingster som lider av defekter vurderes i henhold til punkt "Lidelser som diskvalifiserer fra kåring/premiering". Det benyttes standard vurderingsskjema for patellaundersøkelse.

Bruksprøve

er obligatorisk første gang en hingst møter til individbedømmelse eller hvis en ukåra hingst framstilles ved en senere anledning. Bruksprøven gjennomføres i henhold til gjeldende bruksprøvereglement for hopper og hingster.

Lidelser som diskvalifiserer fra kåring/premiering

Det skal ikke kåres hingster dersom det ved den kliniske veterinærundersøkelsen påvises følgende defekter:

- A. Kryptorkisme eller store forskjeller i testiklenes størrelse og konsistens aksepteres ikke.

- B. Pungbrokk aksepteres ikke for hester yngre enn 10 år. Eiere av kårede hingster må, dersom hingsten får pungbrokk, umiddelbart rapportere dette til NHS. Dette må gjøres klart for hingsteiere ved tildeling av kåringsbrev.
- C. Alvorlige bittfeil aksepteres ikke, dvs overbitt eller underbitt der fortenner i over- og underkjeve ikke slites mot hverandre og dette ikke har årsak i skade.
- D. Patellalåsing eller patella ut av stilling er diskvalifiserende, uansett alder. Lettere haking, også kalt catching, kan føre til diskvalifisering. Hingstens alder ved undersøkelse og en eventuell påvisning av slike problemer vil være spesielt avgjørende for om kåring/premiering tildeles. 3-års hingst som ikke oppnår kåring og som får anmerkning om catching, vil kunne ha utstillingsrett ved en senere anledning.
- E. andre egenskaper/lidelser med dokumentert eller antatt arvbårhet uønsket på avlsdyr.

Unghingster som ved registrering har anmerkning klapphingst, skal senest 01.09. det året hingsten er 2 år pålegges å gjennomføre ny veterinærsekk og sende inn resultatet av dette. Norsk Hestesenter er ansvarlig for oppfølgingen og registrering.

Klinisk undersøkelse av kjønnsorgan i forbindelse med kåring

Klinisk undersøkelse av testiklene gjennomføres i forbindelse med kåring. Ved førstegangs visning skal hingsten ha 2 testikler av normal størrelse, normalt leie i pungen, symmetriske og av normal konsistens. Rotasjon av en eller begge testikler er ikke uvanlig på noen hesterase.

Føllprosent/fruktbarhet

Kåringsnemnda kan avgjøre at hingster med lav føllprosent skal kalles inn til grundigere test. Kårede hingster må ha godkjent føllprosent, eller vise til godkjent sædprøve. Kåringsnemnda i samråd med NHS avgjør om det er hingster som skal kalles inn til test av fruktbarhet. Dårlig fruktbarhet kan føre til utrangering.

Avkomsinformasjon

Teoretisk avkomsvurdering foretas kun av hingster etter et visst antall år i avlen. Ved tilstrekkelig antall registrerte og offisielt bedømte avkom (helst min.10) skal det foretas en teoretisk avkomsvurdering av hingster.

Hingstene kan ved avkomsvurderingen tildeles avkomspremie Elite eller A.

(Elite = utmerket nedarvingsevne, A = meget god nedarvningsevne,

Teoretisk avkomsvurdering foretas av alle hingster etter et visst antall år i avlen og etter følgende kriterier:

En hingst må ha minimum 10 registrerte avkom for å kunne avkomsvurderes.

Hingster kan tildeles Elite-status etter sin død.

Kriterier for avkomsvurdering

Avkomsvurderingen skjer etter de til enhver tid gjeldende regler fastsatt av Landslaget for nordlandshest/lyngshest.

Bruks-/lynnetest

Intensjonen med brukstest på nordlands/lyngshingster er å kartlegge hestens lynne og egenskaper for bruk. En skal legge vekt på allsidighet, lynne, bevegelser og samarbeidsvilje. Kommentarer og karakterer fra prøveperioden skal registreres. En ønsker å se de registrerte egenskapene i en videre sammenheng i avlsarbeidet. Avhengig av hvor arvbare de ulike egenskapene er og hvor viktige eller hvilke problem de utgjør for rasen, vil en ta hensyn til dem i rangeringa eller seleksjonen av avlsdyr.

Formål med brukstesten

Beskrive følgende egenskaper hos hingsten:

- Reaksjonsmønster
- Evne til å løse problemer/utfordringer
- Samarbeidsevne
- Arbeidsvilje
- Potensiale som brukshest (bevegelser, takt, framdrift og balanse)
-

Innhold i brukstesten

Hingstene skal prøves i følgende disipliner:

- Kjøring i hensiktsmessig redskap tilpassa rasen
- Løsvisning og løshopping
- Ridning
- Generell håndtering
-

Hingster som skal testes

Alle hingster som blir kåra første gang må, for å få ny avlsgodkjenning, avlegge godkjent brukstest på stasjon. Brukstest skal gi et sikrere grunnlag for å vurdere hingstens lynne, reaksjonsmønster og potensiale som brukshest. Brukstest avholdes ved Norsk Hestesenter, Starum og ved Nord-Norsk Hestesenter, Moen. Testperioden er på tre dager og avholdes i forkant av hingsteutstillingene.

Informasjon til hingsteier

Hingsteieren skal informeres om fastsatt dato for prøvestart og praktiske opplysninger om brukstesten.

Frammøte

Hingstene skal møte på prøvestedet til fastsatt tid.

Vising av hingsten

Hingsteieren, eller representant for eier, skal ved frammøte vise fram hingsten i kjøring, ridning og generell håndtering. Denne har også det daglige ansvar for hingsten under testperioden, når den ikke er i bruk av testpersonell.

Hingsten skal ved frammøte:

- være vaksinert mot hesteinfluensa/stivkrampe etter gjeldende bestemmelser.

Veterinærundersøkelse

Hingsten skal undersøkes klinisk av veterinær på inntaksdagen før brukstesten.

Vurdering av brukstesten

Hingstene vurderes fortløpende gjennom brukstestperioden av testpersonell, kåringsnemnd og bruksprøvedommer. Beskrivelse og karakterer registreres gjennom testperioden. På den påfølgende utstilling skal det legges avgjørende vekt på resultatene fra brukstesten når disse vurderes sammen med eksteriør/egenutvikling, lynne og holdbarhet.

Årsaker til at hingster kan tas ut av brukstesten

En hingst kan tas ut av brukstesten av veterinære eller andre årsaker, som f.eks. lynne, krybbebiting/luftsluking, halthet, dårlig kondisjon o.l.

Kostnadene

Hingsteeieren betaler kostnader ved oppstalling, fôring og innmeldingsavgift til utstilling. Øvrige kostnader dekkes av Norsk Hestesenter.

Hingster med avkomsgruppe

Avkomsvurdering foregår jf. avsnitt ”*Avkomsinformasjon*”. Det er likevel anledning til å presentere en hingst med avkomsgruppe på en utstilling. Dette vil ikke få innvirkning på eller endring av hingstens tidligere tildelte grad etter ”*Regler for offisielle hesteutstillinger i regi av Norsk Hestesenter*” (se www.nhest.no).

Bruk av egen ukåra hingst på egne hopper

Bruk av egen ukåra hingst på egne hopper fører til at avkommet blir C-registrert i stamboka på nordlands/lyngshest.

Bruk av embryo og kunstig semin (KS)

Det registreres ikke nordlandshest/lyngshest i Norge som har blitt til ved embryooverføring.

Kunstig semin (KS)

Hingster kåra for avlsbruk i Norge kan også benyttes til KS på norske hopper. Importert sæd fra hingster oppstallet i utlandet kan ikke benyttes til norske hopper uten at hingsten er godkjent for dette av kåringsnemnda for nordlandshest/lyngshest i Norge.

Bruk av sæd frå død hingst

Sæd fra død kåra/godkjent hingst kan benyttes ut påfølgende kalenderår etter hingstens død.

Rangering av hopper

Premiering av hopper baseres på individbedømmelse. Hoppeutstillinger med bruksprøver blir derfor et viktig tiltak i avlsdyrutvalget. Bruksprøvene gjennomføres etter gjeldende regler fra Norsk Hestesenter. Premieringsgrunnlaget på hoppeutstillingene må være i tråd med rasens avlsmål. Rasen bør opprettholde sin gode tradisjon med å sette hoppene tidlig inn i avlen.

Avkomsvurdering

Avkomsgrupper på utstilling

Hopper kan tildeles avkomspremie når den stilles sammen med følgende antall avkom:

a) Hopper 11 år og eldre: Minst 4 registrerte avkom 2 år og eldre, etter minst 2 fedre.

b) Hopper 10 år og yngre: Minst 3 registrerte avkom 2 år og eldre, etter minst 2 fedre

Teoretisk avkomsvurdering

Hoppeiere kan be om teoretisk avkomsvurdering når de har minst 4 avkom 3 år eller eldre som er vist på offentlig utstilling, uten at gruppa framvises. Hoppene vil kunne oppnå Elite eller A

Hopper kan tildeles Elite-status etter sin død.

Kriterier for avkomsvurdering.

Avkomsvurderingen skjer etter de til enhver tid gjeldende regler fastsatt av Landslaget for nordlandshest/lyngshest.

Avlsregulerende tiltak

Hoppekvoter

Ved førstegangs kåring tildeles hingsten, i samråd med UMB, en hoppekvote på 15 hopper.

Hvis hingsten oppnår videre avlsgodkjenning, etter gjennomført utvida brukstst, oppheves kvotereguleringen.

Det kan i enkelte tilfeller, hvor en hingst viser spesielt gode nedarvingsevner, eller av andre vektige årsaker, søkes om dispensasjon fra denne bestemmelsen til kåringsnemnda som avgjør slike søknader.

Ekstraordinære tiltak mot innavl

Landslaget for nordlandshest/lyngshest skal til enhver tid vurdere nødvendigheten av ekstraordinære tiltak mot innavl. Slike tiltak vurderes og evt. innføres i samråd mellom styret i landslaget og kåringsnemnda.

Begrensing av spredning av diskvalifiserende lidelser

Kåringsnemnda kan avkåre premierte og kåra hingster utenom offisielle utstillinger dersom det avdekkes diskvalifiserende lidelser eller andre egenskaper med dokumentert eller antatt arvbarhet hos individet selv eller dets avkom i særlig grad.

Avlsstimulerende tiltak i regi av Landslaget for nordlandshest/lyngshest

Landslaget for nordlandshest/lyngshest vurderer til en hver tid om og hvilke avlsstimulerende tiltak som skal settes inn, avhengig av behov og økonomisk situasjon.

Avlsstimulerende tiltak i regi av Norsk Hestesenter

Norsk Hestesenter er ansvarlig for å arrangere hingsteutstilling/kåring, [samt brukstest for hingster](#), i samarbeid med raseorganisasjonen.

Åpen klasse(show klasse)

Åpen for hingster 6 år og eldre som innehar premiegrad, og hvor det ønskes en omtale og presentasjon på utstillingen.

Hingster som møter i "Åpen klasse" vil ikke få endret premiegrad.

Hoppe- og vallakutstillinger

Hoppe-/vallakutstillingene gjennomføres av lokal utstillingsarrangør i samarbeid med Norsk Hestesenter. Raseorganisasjonen skal være behjelpelig med teknisk personell.

Unghestskue

Unghestskueene gjennomføres av lokal utstillingsarrangør i samarbeid med Norsk Hestesenter. Raseorganisasjonen skal være behjelpelig med teknisk personell.

Unghestskueene har offisielle klasser for **føll**, 1-åringer og 2-åringer av begge kjønn og for 3-årshopper.

Offisielle utstillingsklasse for vallaker

Individvurdering av vallaker vil bidra til mer grunndata og forbedret grunnlag for videre avl og forskning, og slik være positivt med hensyn til avl av sunne og funksjonelle hester.

Vallaker skal vises på hoppeutstillingene.

Individregistrering og utgivelse av stambok

Hingsteholder/eier er ansvarlig for innsending av bedekningslister til Norsk Hestesenter og Landslaget for nordlandshest/lyngshest innen 1. oktober i bedekningsåret. Dersom springsedler ikke er mottatt etter purring, og senest 1. januar, kan hingsten miste avlsgodkjenninga for påfølgende år. Ved for sent innleverte bedekningslister vil hingsteeier/holder bli pålagt ekstra behandlingsgebyr.

Norsk Hestesenter er ansvarlig for utsending av fødselsmeldinger til hoppeeier året etter mottatt springseddel. Hoppeeier skal deretter returnere utfylte fødselsmeldinger til Norsk Hestesenter, hvor føllet registreres.

Norsk Hestesenter har ansvaret for registrering og stambokføring av nordlandshest/lyngshest etter de retningslinjer som Landslaget for nordlandshest/lyngshest og Norsk Hestesenter til enhver tid er enig om. Landslaget må arbeide for at alle føll registreres. NHS har ansvar for å registrere alle tilgjengelige data fra offisielle utstillinger for senere bruk i forskningsøyemed. Likeledes skal alle opplysninger om hestene registreres på en slik måte at uttrekk av data til forskning blir mulig.

Norsk Hestesenter er pliktig til å gi ut stambok for nordlandshest/lyngshest. Intensjonen er å gi ut stambok hvert tredje år.

Annen økonomisk støtte til avlsarbeid

Økonomisk støtte til avlsarbeidet tildeles i tråd med avlsplanens innhold. Tildeling bestemmes av Norsk Hestesenter etter søknad fra Landslaget for nordlandshest/lyngshest.

Norsk Hestesenter har ansvar for utviklingsarbeid i henhold til gjeldende avlsplaner.

Oppfølging av avlsplanen

Revisjon av avlsplan

Avlsplan for nordlandshest/lyngshest skal ha en hovedrevisjon hvert fjerde år, og kan endres en gang pr år.

Endringsforslag avlsplan

Raseorganisasjonen sender eventuelle forslag til endringer til avlsrådet i Norsk Hestesenter innen 1.oktober året før endringene er tenkt satt i verk. Styret i Norsk Hestesenter vedtar eventuelle endringer.

Avlsråd

Landslaget for nordlandshest/lyngshest representeres i avlsrådet i Norsk Hestesenter gjennom representant for de særnorske rasene.

Instrukser for kåringsnemnd og dommere

Regelverk

Kåring av hingster foregår etter til enhver tid gjeldende avlsplan, utstillings- og bruksprøveordning, [samt nasjonalt lovverk](#). Kåringsdommere blir oppnevnt av styret i Norsk Hestesenter etter forslag fra Landslaget for nordlandshest/lyngshest, i henhold til §11 i "Forskrift om godkjente (reina) dyr av hestefamilien".

Utdanning av dommere

Utdanning og autorisasjon av eksteriør- og bruksprøvedommere foregår i regi av Norsk Hestesenter, etter nærmere fastsatte utdanningsplaner.

Oppfølging av dommere

Det bør jevnlig holdes særskilte samlinger for nordlandshest/lyngshestdommere annethvert år, for at disse skal bli orientert om faglige spørsmål og eventuelle endringer i avlsplan og reglement. For å fortsette som dommer, må dommerne være med på et minimum av samlinger over en tidsperiode.

Klagebehandling

Klagerett

Vedtaket som er fattet i medhold av forskriftene, gir klagerett i medhold av Forvaltningsloven av 10. februar 1967, kap. VI. Klagefristen er 3 uker fra det tidspunktet underretning om vedtaket er kommet fram. Klagen sendes til det forvaltningsorganet som har fattet vedtaket.

Klagebehandling

Klage på kåring skal framsettes skriftlig til Norsk Hestesenter. Kåringsnemnda vurderer saken på nytt, med evt. nye saksopplysninger. Hvis vedtaket opprettholdes, går saken til klagenemnda for kåringsavgjørelser.

Vedlegg 1

Fra Stambok nr 1.

«På samme måte som for våre øvrige nasjonale hesteraser er det sparsomt med pålitelige opplysninger om rasens opprinnelse og utvikling. De fleste betraktninger synes å gå ut på at hesten har kommet til Norge østfra.

Det syne å være umulig å fastslå med sikkerhet hvor utbredt Nordlandshest/Lyngshest har vært i Norge. Med en viss sannsynlighet må man imidlertid kunne gå ut fra at den i alle fall har vært utbredt over hele Nord-Norge. Hesten var alminnelig i Nordland inntil midten av det 19 århundre, mens den mot slutten av det samme århundre bare fantes sporadisk. Enkelte individer og mindre grupper har man likevel i alle år kunnet finne i Nordland.

I Troms holdt Lyngshesten stand noe lenger enn i Nordland. Presset fra fjordhesten og dølahesten var vel her heller ikke så sterkt som lenger sør. Statskonsulent *Tilrem* skriver i 1944 at det fremdeles finnes en del igjen av den gamle nord-norske hesten i nordre deler av Troms fylke: Balsfjord, Storfjord, Lyngen, Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa, Karlsøy og Kvenangen. Imidlertid har bestanden i årene etter siste verdenskrig minket også i Troms fylke, og i dag er det vel bare lyngen (Kåfjord) som i noen grad kan regnes som aktivt avlsdistrikt for rasen.

I Finnmark har det også i det vesentlige vært drevet med rasen like inn i det 20 århundre. Det synes imidlertid ikke som det har vært konsentrert i bestemte områder på samme måte som i Troms, kanskje da bortsett fra Porsanger.»

Kilde: Stambok over norske hester, Statens stambokkontor 1969

Vedlegg 2

Avskrift fra statskonsulent Hans Tilrem som har stått på trykk i Våre Hester.

Lyngshesten (nordlandshesten)

Navnet Lyngshesten ble lansert av statsdyrlege Olson i Tromsø for godt og vel 50 år siden. Olson hadde nemlig lagt merke til at det i nordre Troms, nærmere bestemt omkring Lyngenfjorden, var en egen hestetype. Og når han slo til lyd for denne hesten, så var det fordi han mente at den var uvanlig seig og utholdende og at han aldri hadde sett en halt hest innen denne rasen. Forfedrene til lyngshesten er trolig kommet fra Finland, og har da samme opphav som den finske hesten, som hører til den mongolsk-tatariske hestegruppen. Lyngshesten må således være kommet hit først til de landsdeler som har felles grense med Finland, altså Finnmark og Troms. Men denne hesten bredte seg sikkert langt nedover det gamle Hålogaland, og har nok dannet grunnstammen i det en kalte Nordlandshesten.

Ved århundreskiftet hadde man i Nordland en liten (9kvarts) hest, ofte rød av farge, men også brun og svart. likesom det kunne forekommme blakk og grå. De to sistnevnte fargetypene er ukjent i lyngshesten.

Imidlertid begynte den offentlige avlsledelse å ta seg av hesteavlens også i Nord-Norge. Det ble holdt utstillinger, og folk møtte med det de hadde, hingster og hopper tatt direkte fra beitet til utstillingsplassen. Det var nok ikke rart bevendt med utstillingsteknikken og det fikk hingstene svi for. Mens hoppene fikk mange lovord, ble hingstene erklært ubrukelige. Ingen prøvde å forklare hvordan de ubrukelige hingstene kunne lage gode hopper. Etter hvert ble det så dannet hesteavlslag, og etter som nordlandshesten var en rase som besto av bare hopper, måtte man importere hingstene. Nordlandshesten ble fortrent til de mest avsidesliggende bygder. Og det ser ut som oppdretterne i alle såkalte sentrale bygder var enig i denne utvikling. Statskonsulent Nøkleby mente nok at man kunne ha gjort noe for å bevare nordlandshesten, men det var lite gehør for dette arbeid. I 1914 skriver han således ”de små norlandske hester er døde uten prest og uten messe.

Da jeg i 1937 overtok ledelsen av hesteavlens i Nord-Norge viste det seg meget lett å byge ut avlen på grunnlag av døl eller fjording i Nordland fylke og den søndre og midtre del av Troms, mens det var vanskelig i Finnmark og Nord-Troms. Hesteavlens i Nord-Troms og Finnmark hadde da også stort sett fått ”seile sin egen sjø” Men om en reiste etter landeveiene langs Lyngenfjorden traff man noen hester en ikke så andre steder, hester som minnet om det en hadde lest om sentralasiatiske hester. Det var denne hesten statsdyrlege Olson i sin tid hadde slått til lyd for under navnet Lyngshesten.

I 1916 var det kommet så langt at det ble holdt utstilling for denne hesten på Lyngseidet. En nøydde seg da med å konstatere det merkelige at man her hadde for seg en egen hesterase. Fylkeslandbrukssjef Reidar Sollie og fylkesagronom Harald Giæver ville imidlertid ikke slå seg til ro bare med dette. De mente en måtte prøve å ta vare på denne hesten. Men skulle dette arbeid føre fram, måtte hesten komme med i det offentlige avlsarbeide. Jeg var enig i dette, og vi gikk straks i gang med å registrere avlsmaterialet. Etter å ha funnet en brukbar

hingst, Rimfakse, holdt vi høsten 1939 en hoppeutstilling i Mandalen i Kåfjord. Her fant vi en del brukbare hopper. Rimfakse ble sendt til Mandalen og første årgang føll av lyngsraser kom i 1941. Dermed var arbeidet kommet i gang.

For å få oversikt over materialet tok vi til å kåre hopper, og i løpet av krigsårene ble det kåret om lag 100 lyngshopper. Men en stor del av lyngshestene (spesielt unghestene) nord for Lyngfjorden ble drept høsten 1944. Imidlertid fortsatte arbeidet med restene og til statsfylkesutstillingen i Balsfjord 1946 møtte 18 hopper og 3 hingster av lyngshest.

Det sto dog ikke til å nekte at avlsområdet var meget begrenset og heller ikke var det mange oppdrettere i distriktet som var særlig interessert i avl. Derfor ville det være ønskelig med en utvidelse av området. Og her fikk vi hjelp av Christen Klefstad, Sandnes i Hadsel, til innkjøp av 1 hingst og 3 hopper av lyngsraser, og siden kjøpte han flere. Dertil kom at Klefstad ved reiser i Ofoten fant flere hopper av samme rasen, og han mente derfor at navnet nordlandshest var like berettiget som Lyngshest. Det ble startet et avlslag for nordlandshest i Vesterålen og dette laget hadde allerede i 1948 15 hopper av denne rasen.

Ved hesteutstillingen i Sortland 1962 møtte det 19 dyr av lyngshest. Navnet skjemmer ingen, heter det, og selv om Nordlandshest kunne være like berettiget som Lyngshest, så kan en ikke komme fra at da arbeidet for denne hesten ble tatt opp i 1939, ble navnet Lyngshest.

Lyngshesten er en liten hest, ca 141 cm i bandmål. Fargen er oftest rød eller rødskimlet, men ellers finner en de vanlige hestefarger (ikke de primitive). Kroppsformen er ganske tiltalende. Beina er spinkle (pipeomfang 16,5 – 17cm) men knokler og sener av utmerket kvalitet. Hovene er vakre og gode. Hesten er energisk og utholdende og med meget gode bevegelser. Den var tidligere meget brukt ved de gamle skysstasjoner.

Vedlegg 3

Gjengivelse av skriv fra 1942:

”Lyngshesten.

Hvem har ikke hørt om lyngshesten eller om hest av lyngsrasen? Det var en liten, nøysom, men god og seig brukshest, en virkelig slitehest. Den representerer sikkert typen på den gamle nordlandshest som nå kun eksisterer i navnet. I Lyngendistriktet er den imidlertid på grunn av kommunikasjonsforholdene gjennom tidene blitt lengst bevart, så der ennå fins en del spredte eksemplarer igjen i ren type. Kanskje er det også enkelte som i denne hest har sett den type de helst ville ha fordi den pga sin nøysomhet passet så godt for forholdene og derfor har holdt på den. Synd og skade ville det være om denne hestetype skulle forsvinne.

Fra landbrukshold har en lenge leita etter hester av den ekte lyngsrase, men det har ikke vært så lett å finne noen, da hesten i Lyngsdistriktet som ellers er blitt blandet med andre raser i de seinere år. For noen år sia fant vi dog i Målselv en hingst som var kommet fra Lyngen og bar preg av å være av den ekte typen. Det viste seg også å være tilfellet. I samråd med statskonsulenten i husdyrbruk ble så hingsten kjøpt av Troms landbruksselskap. Landbruksdep. Har også vist stor interesse for saka og hingsten er derfor overtatt av staten som statshingst.

Denne hingst har fått navnet Rimfakse og er f.t. stasjonert i Mandalen hvor der ennå fins en del hopper av den ekte gamle gode lyngshest. Sommeren 1941 falt det 3 hingsteføll etter Rimfakse, og disse ble kjøpt av Landbruksselskapet for å sikre seg dem som mulige alsdyr.

Viser de innkjøpte føll å utvikle seg i riktig retning, vil de som alshingster bli stasjonert i Lyngendistriktet.

Planen er å nå å få fram de hopper som ennå fins igjen av lyngsrasen, få dem paret med Rimfakse, slik at en så snart som råd er, kan få en stamme av den ekte typen.

Det er mange som innvender at denne hest er for liten og at de vil ha en større hest. Men til det er å merke, at ved planmessig utvalg og godt og kraftig oppdrett, er det ikke tvil om at hesten snart skal auke betydelig i størrelse.

Den samme innvending er også gjort om Rimfakse. Sjøl om Rimfakse er av de mindre hester innen typen, er det en kraftig bygget hest og en god brukshest, som å dømme etter det avkom

den har fått, synes å ha gode arveegenskaper. Ved et kraftig oppdrett ville sikkert Rimfakse ha vært betydelig større.

Så vidt det lar seg gjøre vil hingsten i bedekningstia ambulere på flere steder innen distriktet eller det blir gitt tilskott til frakt for hopper som sendes til bedekning.

Vi har nå fortegnelse over størsteparten av hopper av lyngsrasen og disse må absolutt bli paret med Rimfakse allerede i år. Etter den nye loven om tvungen kåring av alshingster, er det forbudt å pare hopper av lyngshest med hingster av annen rase.

Så sterkt vi kan, appellerer vi til distriktets folk om å være med i det arbeidet vi har tatt opp for å trekke fram og bevare de rester som ennå fins av den gode, gamle hestetypen så vi kan få en småbrukerhest som virkelig passer for distriktene. Vi er sikker på, at om dette arbeid lykkes, vil det være av den aller største betydning for distriktets økonomi.

Det blir på forsommeren hvert år holdt en del mønstringsskuer for hest i distriktet, og vi ber alle hoppeiere om å møte fram med hoppene så en får full oversikt over det materiale som fins i distriktet og få det kåret for al. Skuene blir bekjentgjort ved oppslag.”

Tromsø, mai 1942

Hans Tilrem

Statskonsulent i husdyrbruk

Reidar Sollie

Troms landbrukskontor

Vedlegg 4:

Avskrift fra Vesteraalens avis 22.11. 1947

Vår landsdels gamle hesterase skal gjenreises.

Sandnes nordlandshestavlslag gjør pionerarbeid for en stor og viktig sak i Nord-Norge. Herredsgronom Simon Sørvoll gir aktuell redegjørelse til Vesteraalens Avis om nordlandshestens historie og betydning.

Det nystartede Sandnes nordlandshestavlslag har i disse dager overtatt sin første avlshingst, 3. premierte-hingsten Lyngsrauen.

Lyngsrauen som er 4 år gammel, er født hos Rasmus Karlsen, Samuelsberg i Lyngen. Den er falt under 2. prhoppen Brona og etter statens hingst Rimfakse. Den ble som enåring kjøpt hit til distriktet av Christen Klefstad, Sannes.

Det må være en glede for en hver nordlending at vi har vært i stand til å redde vår gamle stedegne hesterase fra å dø ut. Og at vi nå har fått avlsarbeidet inn i betryggende former. Nordlandshesten som var enerådende over hele Nord-Norge omtrent til århundreskiftet, ble merkelig nok helt oversett da vi begynte å foredle våre egne husdyrraser etter reinavlsmetoden. Da import og gjennomkryssing av Østlandshest og Vestlandshest begynte i slutten av forr. århundre. ble det helt slutt med å holde hingster av nordlandsrase. Og uten avlsføre hingster døde vår egen hesterase ut i løpet av en heste-generasjon. Denne prosess var kommet så langt at statskonsulent Nøkleby, som nok beklaget forholdet, i 1914 kunne uttale: ”Våre gamle, korthalede og øreløse sauer har hatt sine hjelpere, våre ursvin sine talsmenn, men våre små nordlandske hester er døde uten prest og messe”

Medvirkende til dette beklagelige resultat var sikkert også at de ledende menn på hesteavlens område var av den oppfatning at hesten i Nord-Norge var av samme opprindelse som hesten på Vestlandet. De anså ikke krysning med fjording som en rasekryssing, men som en reinavl, hvor man selvfølgelig gav de mest foredlede linjer og familier fortrinn i avlsutvalget.

Rein Nordlandshest.

Imidlertid var ikke situasjonen så gal som statskonsulent Nøkleby trodde. Og hadde man gjort anstrengelser for å redde den nordlandske hest, så tidlig som i 1914, ville slett ikke avlsmaterialet ha vært så lite. Så sent som i 1920 årene var det en masse hester av ren nordlandsrase i bruk over hele landsdelen. Men da omtrent bare i bygder hvor det ikke lenger ble drevet hesteavl. De fleste av disse hester var da nådd en alder som satte dem ut av betraktning som avlsdyr. Ja, helt til de siste år har det spredt utover eksistert enkelte gamle hester av rein rase. Disse overårige var uten en hver betydning for en evt. avl. De tjente bare som et slående bevis for rasens seige hårdførhet og lange levealder.

Men i avstengte bygder i indre Nord-Troms, særlig i Lyngen og Balsfjord ble det enda drevet avl med denne hesterase. Landbr. sekretær Sollid og fylkesagr. Giæver var oppmerksomme på dette, og sterkt interessert i å ta vare på restene av denne hesterase. Da Nord-Norge i 1937 fikk ny statskonsulent ble arbeidet med å redde den nordlandske hest fra å dø ut, satt i gang for alvor. Disse herrer fikk utvirket at avl av nordlandshest fikk støtte av Staten, på liknende betingelser som for våre to andre hesteraser.

Av den mongoltartariske hesterase.

Statskonsulent Tilrem har ved flere artikler i fagpressen omtalt nordlandshesten og gjort rasen kjent. Han har også hevdet at nordlandshesten ikke er av samme opprinnelse som hesten på Vestlandet. Hesten på Vestlandet, fjordingen, hører til de små hesteraser som finnes i Nordvest-Europa. (Islandshesten, shetlandspannyen og småhester på Hebridene og i Nord-Irland) Disse hester mener man stammer fra samme villhest. Denne villhest har fått navnet den keltiske ponny. Nordlandshesten derimot, hører som den finske hest, til de mongoltartariske hesteraser. Den har sine nærmeste slektninger i den finske hest og russiske og sibirske hesteraser.

Nordlandshesten har sikkert like mange gode raseegenskaper som noen av våre andre hesteraser. Det er en liten og kraftig hest med særdeles gode bein og hover. Den har et livlig og meget energisk temperament, og er til det utrolig utholdende. Den har i alminnelighet ikke de fargene som vi alm. finner hos fjordingen, blakk i forskjellige nyanser. Disse fargene er i arvelæren kalt viltfargene, eller de primitive hestefarger. Deres opptreden er bestemt av en enkelt arvefaktor, kalt vildtfaktoren.

Nordlandshesten har derimot de alminnelige hestefargene, brun, rau, svart eller skimlet. Den mest alminnelige farge er kanskje rau eller rauskimmel. Ofte har den en svak ål etter ryggen, uten at dette er noe tegn på innblanding av fjordingsblod. Man og hale er gjerne bløte og glinsende. Dessuten har nordlandshesten gjerne en frodig hårvekst under underkjeven. Disse hårene er mørkere enn kroppshårene og kan i enkelte tilfelle nesten få karakterer av et skjegg. De alminneligst forekommende bygningsfeil er, lang rygg, toppet kryss og kuhaset baklemstilling. Men dette er feil som alle uforedledede raser har. Ved fornuftig utvalg i avlsmaterialet vil man nok få dyr med mer harmonisk kroppsbygning.

Vi har bruk for en liten hest.

Nordlandshesten er liten, for liten, sier mange. Men vi har også bruk for små hester. Fjordingen har i de siste årtier gått så sterkt fram i størrelse og tyngde at mange småbrukere synes den blir for stor og kravfull. Det er nettopp disse småbrukerne som i første rekke har interesse av nordlandshesten. I vår tid, hvor man må regne med at det tyngste jordarbeide, og all tung vegkjøring, etter hvert vil bli overtatt av motorkjøretøyer, kan man bedre greie seg med en liten, lett hest enn før, da hesten var den eneste trekk-kraft.

Her i Vesterålen hvor vi har så mange små bruk, vil det sikkert bli bruk for disse små energiske hestene. Denne hesterase var jo også enerådende i Vesterålen helt til begynnelsen

av dette århundre. Mange av dem som husker dette hesteslag, vil sikkert glede seg over igjen å se disse dyr i landskapet. At det er et behov for disse små hestene ser en et sterkt bevis på i etterspørselen etter avls- og bruksdyr. Mens våre to andre hesteraser arbeider med et overfylt livdyrmarked og mange gode føll føres til slakterbenken, er det så stor etterspørsel etter nordlandshest at behovet langt fra kan dekkes. Man ser da også at livdyr av denne rase betales med høyere pris enn livdyr av andre raser.

Sandnes nordlandshestavlslag har vært så heldig å få tak i flere meget gode avlshopper delvis fra Nord-Troms (Lyngen og Balsfjord) og delvis fra Nordland (Ballangen). Laget har nå en liten, men god stamme å bygge sitt avlsarbeid på. Ved fornuftig utvalg og godt oppdrett vil vi sikkert om få år, få se vår gamle stedeagne hesterase gjenreist i ny og forbedret skikkelse. Det pionerarbeide som her er gjort fortjener oppmerksomhet både for den praktiske betydning det har, og for den pietetsfølelse for det som er typisk for vår landsdel, som ligger bak, slutter herr herredsagronom Sørvoll.”

Bildene i teksten foran var **ikke** med i den originale teksten til avisa. Bilde 1 viser en liten hest med noe fjordingstrekk, fotografert i Sør-Troms omtrent på den tiden artikkelen i avisa ble skrevet. Det neste bildet er av Berglundsbruna, som visstnok skal være blanding av døl.

Vedlegg 5

ASD (= Anterior Segment Dysgenesis)

er en arvelig lidelse der frontdelen (anterior segment) av øyet ikke utvikler seg normalt (dysgenesis). ASD er funnet på flere arter, bl. a. hester, hunder og mennesker.

Forskere på Michigan State University har, etter en studie av over 700 hester utført av Dr. Ramsey, kommet fram til hvordan lidelsen nedarves.

Genet for ASD følger sølvgenet – ikke bare sølvfargen, dvs. at røde og gule hester som bærer sølvgen også bærer genet for ASD og får de samme symptomene som sølvfargede hester.

Det er snakk om et semi-dominant gen (A), dvs at genet påvirker hesten i noe grad i heterozygot (Aa) tilstand og at det slår ut fullt i homozygot tilstand (AA). Det kan være vanskelig å kartlegge genet fordi det ser ut til at 20% av hestene som har genet (AA eller Aa) ikke viser noen symptomer ved klinisk undersøkelse (det arves allikevel videre). Den eneste sikre måten å bestemme om er hest er AA, Aa eller aa, er dermed DNA-test.

Iflg Dr. Ramsey er ikke ASD noe stort helseproblem fordi det er et forholdsvis lite antall hester som har så sterke symptomer at de virkelig har problemer med synet. Han mener allikevel at problemet skal tas alvorlig da forekomsten har blitt stadig større fordi sølvfargene er så populære at det har blitt avlet veldig mye sølvfarge mot sølvfarge.

AA-hester (homozygot for genet for ASD, dvs. at de har genet dobbelt opp), Aa-hester (heterozygot) og aa-hester (fri for genet).

Det har blitt flere og flere AA-hester, og det ser også ut til at symptomene forsterkes fra generasjon til generasjon. Dr. Ramey mistenker dessuten at kombinasjonen AAxAA er dødelig. Han har registrert flere dødfødte føll der det har vist seg at begge foreldrene er AA. Ved å vise ansvar ved utvelgelse av avlsdyr, kan man unngå å få hester med ASD. De anbefaler derfor å ikke krysse to dyr med A-genet, verken AA x AA, AA x Aa eller Aa x Aa, og aller helst vil de at det ikke avles på AA-hester i det hele tatt fordi disse vil gi genet videre i 100% av tilfellene. Se tabellen under.

(Det blir på samme måte som det vi praktiserer med cremello-genet for å unngå å få blåøyde hvite individer.) aa (normal) x aa (normal):	100% aa (normal)	BREEDING RECOMMENDED (RMH)
aa (normal) x Aa:	50% aa (normal) 50% Aa	BREEDING RECOMMENDED
Aa x Aa:	25% aa (normal) 50% Aa 25% AA (ASD)	BREED VERY SELECTIVELY
AA (ASD) x aa (normal):	100% Aa	BREEDING NOT RECOMMENDED
AA (ASD) x Aa:	50% AA (ASD) 50% Aa	DO NOT BREED!
AA (ASD) x AA (ASD):	100% AA (ASD)	DO NOT BREED!

Lidelsen er ikke progressiv, dvs at den ikke forverres over tid, og de symptomene hesten er født med beholder den ut livet, verken mer eller mindre. Hestene kan undersøkes fra 4 måneders alder